

MÙA MƯA NĂM 1980 Ở NGHĨA BÌNH

Nguyễn Thị Như Hạnh - Đài KTTV Nghĩa Bình

Nghĩa Bình mùa mưa thường bắt đầu vào tháng IX và kết thúc vào tháng XII - I.

Năm 1980 ở Nghĩa Bình mùa mưa bắt đầu như thường năm - tháng IX và kết thúc vào tháng XI. Từ tháng XII trở đi, lượng mưa thiếu hụt so với trung bình nhiều năm (bảng 1).

Tổng lượng mưa tháng IX, X và XI đều vượt giá trị trung bình nhiều năm ở phần lớn các nơi trong tỉnh; đặc biệt hai tháng X và XI lượng mưa khá lớn, là năm có hai tháng liên tiếp mưa lớn thuộc loại mưa lớn nhất từ 1976 đến nay ở phần lớn các nơi trong tỉnh.

Bước vào mùa mưa năm nay hội tụ nhiệt đới (HTND) xuất hiện và hoạt động mạnh mẽ với sự phát triển các xoáy thấp nhiệt đới và bão là nguyên nhân gây ra mưa lớn ngay từ đầu mùa mưa ở các tỉnh ven biển trung bộ nói chung và Nghĩa Bình nói riêng. So với năm 1979, ở Nghĩa Bình mùa mưa năm 1980 bắt đầu sớm hơn với tổng lượng mưa tháng IX vượt giá trị trung bình nhiều năm.

Trong tháng IX có 2 áp thấp nhiệt đới (ATND) và bão số 6 ảnh hưởng trực tiếp đến khu vực Nghệ Tĩnh - Bình Trị Thiên. Trong quá trình di chuyển của những hệ thống này, Nghĩa Bình chịu ảnh hưởng hoàn lưu của chúng, có mưa vừa mưa to nhiều nơi /xa/

- Ngày 4-IX một ATND hình thành ở khoảng $13 - 14^{\circ}N, 111 - 112^{\circ}E$ (cách bờ biển Nghĩa Bình 200 - 250 km về phía đông); sức gió mạnh nhất gần trung tâm cấp 6 - 7. ATND di chuyển theo hướng NW, ngày 5-IX có vị trí trung tâm vào khoảng $15 - 16^{\circ}N, 109 - 110^{\circ}E$. Do ảnh hưởng hoàn lưu phía tây của ATND và đường HTND ngang qua trung trung bộ nối với ATND, ở Nghĩa Bình ngày 5-IX có mưa vừa, mưa to nhiều nơi, có nơi mưa rất to, sáng 6-IX ATND đi vào Nghệ Tĩnh.

- Ngày 14-IX ATND ở biển đông mạnh lên thành bão với trung tâm ở vào khoảng $18^{\circ}N - 112,5^{\circ}E$; sức gió mạnh nhất gần trung tâm cấp 8 - 9. Bão di chuyển theo hướng W qua đảo Hải Nam vào vịnh Bắc Bộ sau chuyển hướng WSW và sáng 16 - IX đi vào đất liền khu vực Thanh Hóa - Nghệ Tĩnh với sức gió mạnh nhất cấp 11 - 12. Ở Nghĩa Bình bị ảnh hưởng của cơn bão này.

- Ngày 25-IX một ATND hình thành ở ngoài khơi Bình Trị Thiên - Quảng Nam Đà Nẵng. Sáng 26-IX ATND này di chuyển vào đất liền Bình Trị Thiên với sức gió mạnh nhất cấp 6 - 7. Nghĩa Bình chịu ảnh hưởng rìa phía SW của ATND này nên ngày 26 có mưa khá nhiều nơi.

Như vậy trong những nhiễu động trên, Nghĩa Bình chịu tác động chủ yếu hoàn lưu của hai ATND (do sự hình thành ở vĩ độ thấp gần bờ biển trung trung bộ) với sự hoạt động mạnh của HTND có trục qua nam trung bộ nên gây ra một số đợt mưa lớn đáng kể trong tháng IX. Tổng lượng mưa tháng IX - 1980 ở nhiều nơi vượt giá trị trung bình nhiều năm trên dưới 100 mm đến 200 mm.

Bảng 1 - Tổng lượng mưa tháng mùa mưa ở các nơi tại Nghệ An

Địa điểm	Tháng IX			Tháng X			Tháng XI			Tháng XII		
	1980	TBNN	ΔR	1980	TBNN	ΔR	1980	TBNN	ΔR	1980	TBNN	ΔR
Trà bồng	499			861			1057			232		
Châu b	575			984			583			138		
Sơn hà	539			733			1156			190		
Sơn giang	483			941			1496					
Trà khố	354			949			551			128		
Quảng nghệ	364	297	+ 67	1003	569	+434	591	528	+ 63	167	272	-105
Già vọ	400			1085			1487			136		
Ba tư	424	425	- 1	1039	677	+362	1669	789	+880	216	407	-191
Nghĩa minh	395			1031						139		
An chỉ	406			995			662			183		
Sông Vp	395			923			562			131		
Ồ luy	483	298	+185	893	520	+373	458	403	+ 55	134	205	- 71
Mộ dục	271	302	- 31	925	440	+485				36	140	-104
Đức phò	277			985			472			118		
Ba huỳnh	356	307	+ 49	732	507	+225	405	501	- 96	81	283	-275
Hoài an							566					
Phụng du	212			993			512			99		
Bồng sơn	176	356	-180	1078	458	+620	587	473	+114	129	213	- 34
Phù mỹ	188	321	-133	1032	398	+634	846	427	+419	93	155	- 62
Phổ cốt	165			827			421			39		
Bình quang	279	335	- 56	628	300	+328	489	398	+ 91	63	125	- 62
Cây măng	309	273	+ 36	669	465	+204	667	314	+353	75	217	-142
Đề di	460	270	-110	842	408	+434	604	357	+247	50	170	-120
Tân an	230			580			563			56		
Qui nhơn	320	253	+ 67	543	457	+ 86	472	397	+ 75	74	178	-104

Ghi chú : TBNN là trung bình nhiều năm.

Δ R là chuẩn sai lượng mưa. Lượng mưa qui tròn đến mm.

Bảng 2 - Lượng mưa (mm) của một số đợt mưa lớn trong mùa mưa 1980 ở một số nơi tại Nghệ An

Đợt mưa Địa điểm	30/IX đến 6/X		25 đến 30/X		1 đến 4/XI		14 đến 20/XI	
	Lượng mưa	Số với X-1980 (%)	Lượng mưa	Số với X-1980 (%)	Lượng mưa	Số với XI-1980 (%)	Lượng mưa	Số với XI-1980 (%)
Trà bồng	363	42	398	46	290	27	650	62
Châu b	395	40	418	43	198	34	300	51
Sơn hà	318	43	317	43	572	50	485	42
Sơn giang	397	42	393	42	656	44	714	48
Trà khố	360	38	435	46	246	45	246	45
Quảng nghệ	398	39	446	44	210	36	313	53

(Tiếp bảng 2)

Địa điểm	30/IX đến 6/X		25 đến 30/X		1 đến 4/XI		14 đến 20/XI	
	Lượng mưa	Số với X-1980 (%)	Lượng mưa	Số với X-1980 (%)	Lượng mưa	Số với XI-1980 (%)	Lượng mưa	Số với XI-1980 (%)
Giã vọt	316	29	482	44	530	35	895	60
Ba to	306	29	402	39	707	42	873	52
Nghĩa minh	507	49	381	37				
An chí	451	45	360	36	305	46	299	45
Sông Vạ	386	42	393	43	218	39	295	32
Cổ lũy	456	51	393	44	199	43	208	46
Mộ đức	328	36	430	47				
Dức phò	474	48	363	37	272	58	177	38
Sa huỳnh	482	66	145	20	231	57	165	41
Hoài an					133	24	402	71
Phụng du								
Bồng sơn	455	42	409	38	247	43	305	52
Phù nỹ	439	43	359	35	359	43	442	52
Phù cát	340	41	295	36	175	42	167	40
Bình quang	203	32	326	52	201	41	284	58
Cây măng	246	37	243	36	380	57	242	36
Dã di	342	41	253	30	398	66	150	25
Tân an	247	43	184	32	187	33	341	61
Quỳ nhơn	263	47	174	32	136	29	260	55

Những đợt mưa lớn trong tháng IX - 1980 chỉ tập trung trong thời gian ngắn 1 - 2 ngày.

Đợt mưa to và kéo dài ngày đầu tiên trong mùa mưa năm 1980 là đợt mưa từ 30-IX đến 6-X do sự chi phối của HTND hoạt động mạnh và sự kết hợp giữa hai hệ thống: giải áp thấp và nĩa SW của lưỡi cao phổ nhiệt đới được tăng cường và lấn về phía tây làm cho sự hội tụ mạnh lên, gây mưa to hầu hết các nơi trong tỉnh.

Tháng X có một ATND ảnh hưởng đến các tỉnh ven biển trung bộ: ngày 26-X một ATND hình thành ở biển đông. Hồi 7 giờ vị trí trung tâm ở vào khoảng $15^{\circ}\text{N} - 114^{\circ}\text{E}$; tốc gió mạnh nhất vùng gần trung tâm cấp 6 - 7. ATND này di chuyển theo hướng giữa W và SW với tốc độ khoảng 10 km/giờ. Ngày 27-X chuyển hướng giữa ENE và NW, ngày 28 suy yếu và tan dần ở vùng biển Bình trị thiên - Quảng nam Đà nẵng.

Như là bình do ảnh hưởng rìa phía tây của ATND với hoạt động của HTND nên từ 25-30 có mưa vừa, mưa to nhiều nơi, có nơi mưa rất to. Tổng lượng mưa mỗi đợt (30/IX - 6/X và 25-30/X/1980) hầu hết các nơi đạt từ 200 - 500 mm, chiếm 30-50% lượng mưa của cả tháng.

Như vậy trong tháng X có hai đợt mưa lớn tập trung chủ yếu vào những ngày đầu và cuối tháng. Mưa cả hai đợt chiếm 70 - 90% tổng lượng mưa cả tháng. Lượng mưa tháng X ở các nơi trong tỉnh đạt 500 - 1000 mm, có nơi trên 1000 mm và vượt giá trị trung bình nhiều năm; nhiều nơi vượt 400 - 600 mm hoặc hơn (bảng 1, 2).

Trên các sông trong tỉnh đã xuất hiện 2 đợt lũ cao vào những ngày đầu và cuối tháng do ảnh hưởng của hai đợt mưa lớn nói trên. Mực nước trên các sông đợt lũ đầu tháng X lên đến mức báo động I, II; riêng sông Côn tại cầu Tân an lên trên báo động III. Đợt lũ cuối tháng X cao hơn đợt trước, mực nước lũ đầu lên trên mức báo động III (sông Côn tại Cây mường lên trên báo động II). Đỉnh lũ xuất hiện vào các ngày 4, 5 và 26, 27/X với biên độ lũ khoảng 2 - 5 m (sông Trà khúc tại Sơn giang trên 5 m). (bảng 3)

Mưa lớn tiếp tục kéo dài sang những ngày đầu tháng XI.

Tháng XI thời tiết Nghia bình chịu tác động mạnh mẽ của bão, ATNĐ, HTNĐ kết hợp với tín phong đông bắc được tăng cường gây mưa lớn và lũ cao nhất kể từ 1976 đến nay. Đỉnh lũ xuất hiện trên một số sông xấp xỉ lũ lịch sử 1964.

Trong tháng có một cơn bão (bão số 7) và một ATNĐ ảnh hưởng đến Nghia bình.

- Ngày 30-X một ATNĐ vượt qua Phi-líp-pin vào biển đông và mạnh lên thành bão. Hồi 13 giờ ngày 30-X bão có vị trí trung tâm vào khoảng $15 - 17^{\circ}\text{N}$, $116 - 118^{\circ}\text{E}$; sức gió mạnh nhất gần trung tâm bão cấp 8 - 9. Bão di chuyển theo hướng WNW - W. Ngày 31 di chuyển chậm và chuyển hướng giữa W và SW. Đêm 1 sáng sớm ngày 2-XI bão đi vào vùng biển Nghia bình - Phú khánh gây ra gió mạnh cấp 6 - 7 và có mưa to đến rất to ở hai khu vực trên; sau đó bão suy yếu thành ATNĐ và đi vào đất liền tỉnh Phú khánh. Trong thời gian đó ở phía bắc có một bộ phận không khí lạnh được tăng cường và di chuyển xuống phía nam. Do ảnh hưởng của bão kết hợp với không khí lạnh, ở Nghia bình từ 1 - 4/XI có mưa to đến rất to ở nhiều nơi. Lượng mưa ngày 3 - XI ở một số nơi thuộc vùng núi đạt từ 350 mm đến 450 mm; các nơi khác có lượng mưa ngày đạt 100 - 250 mm.

- Ngày 13 - XI một ATNĐ hình thành ở biển đông. Hồi 13 giờ có vị trí ở vào khoảng $9 - 11^{\circ}\text{N}$, $112 - 114^{\circ}\text{E}$; sức gió mạnh nhất ở vùng gần tâm cấp 6 - 7. ATNĐ này di chuyển theo hướng giữa NW và N. Ngày 15 chuyển hướng giữa SW và WSW. Ngày 16 ATNĐ này đi vào đất liền tỉnh Phú khánh và tan dần.

Hoạt động của ATNĐ kết hợp với tín phong đông bắc cường độ mạnh đã gây ra mưa rất lớn ở hầu hết các tỉnh ven biển trung trung bộ. Lượng mưa ngày lớn nhất ở Nghia bình đạt 100 - 200 mm, vùng núi 200 - 350 mm.

Tổng lượng mưa mỗi đợt chiếm 30 - 40% lượng mưa tháng XI, có nơi trên 60% và cả 2 đợt chiếm khoảng 85 - 100% tổng lượng mưa tháng XI - 1980.

Tổng lượng mưa tháng XI - 1980 ở hầu hết các nơi trong tỉnh đạt 400-1000mm, ở một số nơi thuộc vùng núi như Trà bần, Sơn hà, Ba to, Sơn giang 1000 - 1500 mm; vượt giá trị trung bình nhiều năm, có nơi như Ba to vượt trên 800 mm.

Mưa lớn liên tiếp vào đầu và giữa tháng gây ra lũ rất cao trên các sông trong tỉnh. Mực nước trên các sông cả hai đợt lũ đều vượt mức báo động III và đạt đỉnh lũ vào các ngày 2, 3 và 17 - XI với biên độ lũ 2 - 5 m, Sơn giang 7 - 9 m. Lũ đợt hai cao hơn đợt đầu và đặc biệt rất cao. Mực nước hạ lưu sông Trà khúc tại cầu Trà khúc, sông Vệ tại cầu sông Vệ, sông Côn tại cầu Tân an lên cao gần mức lũ lịch sử năm 1964 (mực nước sông Côn tại cầu Tân an chỉ còn thấp hơn lũ lịch sử 8 cm).

Từ tháng XII - 1980 trở đi, những nhiễu động nhiệt đới hầu như không còn hoạt động ở vùng biển trung trung bộ, nên tình hình mưa không có gì đặc biệt; lượng mưa tháng XII - 1980 ở hầu hết các nơi trong tỉnh đều thiếu hụt nhiều so với trung bình nhiều năm (bảng 1).

Bảng 2 - Số liệu mực nước lũ (cm) trong tháng X và XI-1980
tại một số địa điểm ở Nghĩa bình

Đợt lũ	Tên sông Điểm địa điểm	Trà bồng	Trà khúc		Vệ		Lại	Cố n	
		Châu Đ	Sơn giang	Trà khúc	An chị	Sông Vệ	Bồng sơn	Cây muồng	Tân an
30/IX - 6/X	Hmax	748	4156	646	987	547	560	2331	738
	Hmin	490	3635	315	664	266	218	2108	513
	ΔH	258	521	331	323	281	342	223	225
25 - 30/X	Hmax	781	4329	711	1114	617	742	2471	774
	Hmin	482	3665	324	674	302	272	2129	559
	ΔH	299	664	387	440	315	470	342	215
1 - 4/XI	Hmax	774	4511	797	1099	618	691	2462	834
	Hmin	520	3775	415	726	355	299	2176	642
	ΔH	254	736	382	373	263	392	286	192
14 - 20/XI	Hmax	779	4637	832	1168	636	706	2651	874
	Hmin	535	3739	390	700	325	285	2142	602
	ΔH	244	898	442	468	311	421	509	272
Gọn thấp hơn lũ năm 1964 (cm)		179	413	50		27	234	89	8

Ghi chú : Mực nước ghi theo mức giả định. Hmax - là đỉnh lũ.
Hmin - là chân lũ.
ΔH - là biên độ lũ.

Tóm lại, mùa mưa năm 1980 có những nét khác thường so với các năm trước (kể từ 1976 đến nay). Thời tiết diễn biến phức tạp, đã gây mưa lớn ngay từ đầu mùa và tập trung chủ yếu vào hai tháng giữa mùa - tháng X, XI; mùa mưa kết thúc sớm. Lượng mưa trong 3 tháng liên tiếp vượt giá trị trung bình nhiều năm ở phần lớn các nơi trong tỉnh. Do địa hình dốc đứng, mưa thường nguồn lớn nên lũ truyền và hạ lưu rất nhanh, trong lúc đó mực nước hạ lưu các sông cũng đang lên cao do mưa lớn của bão, ATNĐ, HTNĐ gây ra nên lũ lên nhanh và rất cao. Đặc biệt trận lũ cao vào ngày 17-XI-1980 ở hạ lưu các sông trong tỉnh xấp xỉ lũ lịch sử 1964 gây ngập úng nghiêm trọng trong phạm vi toàn tỉnh.

Mưa liên tục và cường độ lớn, gây úng nặng, ngập sâu kéo dài ngày làm thiệt hại nặng về người, lúa, hoa màu, nhà cửa, thuyền bè, đường sá, giao thông vận tải bị trở ngại, v.v...